

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

Gerçekleri Görmekten Kaçanların Şeytanı

Ödevin Sözcük Sayısı: 3816

CAT 1

Araştırma Korusu: Bireyin, içinde taşıdığı şeytan olgusunun, Sabahattin Ali'nin 'İçimizdeki Şeytan' yapıtında Ömer ve Macide figürlerinin iç dünyaları, duygusal ilişkileri ve günlük yaşamları üzerinden değerlendirilmesi.

İçindekiler

1. Giriş	3
2. Macide'nin İçindeki Şeytanın Macide Figürüne Olan Etkileri	4
2.1 Macide'nin İçindeki Şeytanın Aile Yaşantısına Etkisi	4
2.2 Macide'nin İçindeki Şeytanın Eğitim Hayatına Etkisi	7
3. Ömer'in İçindeki Şeytanın Ömer Figürüne Olan Etkileri	11
3.1 Ömer'in İçindeki Şeytanın Günlük Hayatına Etkisi	11
3.2 Ömer'in İçindeki Şeytanın, Figürün İçinde Bulunduğu Ekonomik Sınıfa Olan Tutumuna Etkisi	13
4. Macide ve Ömer Figürlerinin Arasındaki Duygusal İlişkide İçlerindeki Şeytanın Rolü.....	16
5. Sonuç	19
6. Kaynakça	20

Araştırma Korusu: Bireyin, içinde taşıdığı şeytan olgusunun, Sabahattin Ali'nin 'İçimizdeki Şeytan' yapıtında Ömer ve Macide figürlerinin iç dünyaları, duygusal ilişkileri ve günlük yaşamları üzerinden değerlendirilmesi.

Giris

Yüzlerce toplum tarih boyunca farklı sebepler nedeniyle hem kurulmuş hem de yıkılmıştır. Bütün bu toplumların birbirinden farklı gelenekleri, kültürleri, örf ve adetleri bulunmaktadır fakat bütün bu toplumları birbirine bağlayan ortak bir öge vardır ve o da toplumsal kurallardır. Her toplumun kabul ettiği ve içinde bulunduğu bireylerden beklediği birtakım kalıplaşmış davranışlar mevcuttur. Bireylerin, toplumları tarafından onlar için hazırladığı yazısız kurallara uygun davranmaları, onlara doğdukları andan itibaren yüklenen bir sorumluluktur. Ele alınan topluma göre, bahsedilecek olan toplumsal kalıplar da farklılık gösterebilir. Tarih boyunca insanlık üzerinde baskın bir etki yaratmış olan ataerkil toplum yapısı ve sanayi devrimi gibi unsurlar bu kalıpların şekillenmesinde etkin rol oynamıştır. Toplumlardaki cinsiyet rolleri ve sınıfsal tabakalaşmaya ait birtakım yerleşmiş roller, neredeyse her toplum için geçerli olmuştur ve bunlar ortak bir payda haline gelmiştir. Bu unsurlar, bireylerin iç dünyalarında, toplumun ahlaksızlık olarak göreceği tutumların sorgulanmasında etkili olmuştur. Toplum tarafından 'iyi', 'kötü', 'ahlaklı' kalıplarına uyan hal ve hareketleri içselleştirmeyen ve bunları yok sayan bireyler ya yalnız bırakılmış ya da toplum tarafından dışlanarak yalnızlaşmayı göze alamayarak sürüye dâhil olmak uğruna toplumun onlar için çizdiği kalıplar içerisinde rol yapmaya mahkûm kalmıştır. İlerleyen yıllarla ve dünyada gerçekleşen gelişmelerle birlikte bu kalıplaşmış kurallar yumuşamış, değişime uğramış hatta tamamen ortadan kalkmış olsa bile yerlerine yenisinin gelmesine kimse engel olamamıştır ve yenilenen kalıplara da uymak istemeyen bireyler her daim var olmaya devam etmiştir.

Birçok yazar ve sanatçı eserlerinde toplumların yapılarını ve sahip oldukları yazısız kuralları işlemiştir. Sabahattin Ali de Kürk Mantolu Madonna, Kuyucaklı Yusuf gibi

eserlerinde yer alan figürlerin, iç dünyalarını ve içinde buldukları toplumdan kendilerini soyutlayışlarını kaleme almıştır. Ben de bu tezimde, yazarın bir başka romanı olan 'İçimizdeki Şeytan' yapıtında, odak figürler olan Macide ve Ömer'in toplumsal kuralları sorgulamalarına neden olan içlerindeki şeytan kavramını, figürlerin iç dünyaları, duygusal ilişkileri ve günlük yaşantıları üzerinden inceleyeceğim. Bu figürler, kurmaca gerçekliğin başında içinde buldukları toplumun kurallarına uygun hareket eden figürler olarak yer alsalar da iç dünyalarında yaşadıkları sorgulama devamlılığını korumuştur. Yazar, figürlerin yaşadıkları sorgulama sürecini ve bu sorgulamalar sonucunda edindikleri fikirleri onların şeytanı olarak işlemiştir. Ömer ve Macide figürleri kurgu ilerledikçe, yaşadıkları sorgulamaların sadece düşünceden ibaret olmasına bir son vererek davranışlarında da toplumun kurallarına aykırı davranışlarda bulunmaya başlamışlardır. Yazar, figürlerin yaşadıkları değişimin ve topluma aykırı davranmanın sonucu olarak içlerinde gittikçe büyüyen suçluluk duygusu ve bitmeyen kendilerini sorgulama süreçlerine dikkat çekmiştir. Düşünen ve toplumun onlara doğdukları andan itibaren dayattığı kuralları sorgulayan figürler olan Macide ve Ömer, içinde buldukları sorgulama süreci dolayısıyla yazar tarafından onlara atfedilen içlerindeki şeytanı kurmaca gerçeklik boyunca taşımışlardır. Sorgulama ile şeytan kavramlarının özdeşleştirilmesiyle, düşünme ve içinde bulunulan kalıpların dışına çıkarak özgür bireyler olma fikri olumsuz bir anlam taşımıştır. Bireyin kendini bulma yolculuğu, yapıt boyunca Ömer ve Macide figürlerinin suçluluk hissetmesine neden olurken toplumsal kurallardan sıyrılma girişimleri içlerindeki şeytan olarak onları kurgu boyunca takip etmiştir. Toplumun yazısız kurallarının bireyler üzerindeki etkisinin yazar tarafından okuyucuya iletilişi, bu tezde 'yeni eleştiri' metodu çerçevesinde incelenmiştir.

2-Macide'nin İçindeki Şeytanın Macide Figürüne Olan Etkileri

a) Macide'nin İçindeki Şeytanın Aile Yaşantısına Etkisi

Ailesinin yoğun baskısını üzerinde hissederek büyüyen ve kontrolcü bir aile yapısına sahip olan Macide figürü, üniversite yaşamında ailesi tarafından kurulan baskılardan kurtulacağını düşünerek eğitimi için İstanbul'a gitmiştir. Yazar, kendi ailesinden ayrılarak İstanbul'da başka bir ailenin yaşantısına dahil olan Macide'nin, yanında yaşamaya başlamış olduğu aile tarafından da baskılanışını ve bu baskıdan kaçabilmek için aldığı müzik eğitimine sarılışını, kurgu boyunca dile getirmiştir. Eğitimi tamamlayabilmek için kaldığı evde, onu misafir eden Galip ve Emine çifti, Macide'nin onlara olan ihtiyacını suistimal ederek genç kadının üzerinde baskı oluşturmaya kurmaca boyunca devam etmişlerdir. Macide'nin eve geliş saati ve dışarda geçirdiği vakit gibi unsurlar üzerinden, genç kızın özgürlüğünün önüne geçmişlerdir ve Macide bireyselliğine yapılan bu sınırlamalara boyun eğmek zorunda kalmıştır. Üzerindeki baskılara boyun eğmesindeki temel nedenlerden biri de ekonomik özgürlüğünü elde edememiş olmasıdır. Macide figürünün ekonomik özgürlüğe sahip olmayışıyla, başkalarına muhtaç olması arasındaki bağı okuyucuya gösteren yazar, kişinin varoluşunu gerçekleştirebilmesinde ekonomik özgürlüğün rolünü dile getirmiştir.

Kurgusal gerçeklikte içinde bulunduğu toplumda genç bir kadın olarak yer edinmiş olan Macide, toplumun ondan beklediği 'naif, silik, iffetli kadın' rolünü üstlenirken iç dünyasında toplumsal kuralları sorgulamaya başlamıştır. Toplumsal kuralların figür üzerindeki baskısı, İstanbul'da yanında kaldığı Emine ve Galip figürlerinin kontrolcü tutumları üzerinden okuyucuya aktarmıştır. Yazar, Macide'nin üzerinde baskı yaratan kuralları sorgulamaya başlayışını içindeki şeytan olgusuna yüklemiştir. Macide, toplumsal kuralların dışında hareket eden ve bu nedenden dolayı birlikte yaşadığı yakın çevresi ve ailesi tarafından dışlanan bir figür

olarak okuyucuya yansıtılır. Yazar tarafından içindeki şeytanla bütünleştirilen Macide, dışlandığını hissederek kendisini çevresinden soyutlar ve içine döner. Yazar, figürün iç dünyasında topluma ve ailesine karşı kendi içine kapanışını bireyin karakter gelişimi şeklinde olay örgüsüne yansıtır. Aile yaşantısı içerisinde baskılanmış oluşu karakter gelişimini de etkileyerek figürün, bireyselliğe giden yolunu yavaşlatır ve aile yaşantısında içindeki şeytanı, dışlanma ve kınanma korkusuyla zihninin derinliklerinde tutarak aslında olmak istediği öz benliğini saklar ve yazarın figür için çizdiği ‘naif genç kız’ rolünden ödün vermez. Genç yaşlarında geri plana attığı kişiliği ve istekleri, ileriki hayatında oturmayan karakterinin getirdiği zorluklara zemin hazırlamıştır ve toplumsal baskı kavramını yapıt boyunca taşımıştır.

Kurguda Macide, İstanbul’a konservatuar okumaya gittiğinde evlerinde kaldığı Galip ve Emine figürlerinin gözünde evlerine her ay ek olarak giren 40 liradan fazlası değildir. Macide’nin ailesi, Galip ve Emine figürlerine kızlarını misafir ettikleri için her ay para yollamaktadır. Galip ve Emine çiftinin yanlarında yaşayan genç kızı evlerine giren ek bir maddi kaynak olarak görmeleri, aynı zamanda Macide’ye saygı göstermelerine ve onu bir birey olarak kabul etmek yerine, üzerinde baskı kurmalarına neden olmuştur.

‘Hatta Galip amca Macide’yi bu kırk liranın gelmesinin sebebi olmaktan başka bir gözle bakmamıştı.’ (Ali, 25)

Kurmaca gerçekliğin geçtiği zamanın ataerkil aile yapısından ötürü, toplumda evdeki erkeğinin ‘evin reisi’ sayılmasıyla, Galip figürüne evin yöneticisi olma rolü yüklenmiştir. Galip’in genç bir kadın olan Macide’ye olan bakışının evin ek gelir kaynağı olmasından öteye gitmeyişi, yazar tarafından okuyucuya, Macide’nin yaşadığı evde ‘evin reisi’ tarafından bir birey olarak görülmediğini aktarmıştır.

Macide figürü, yapıt boyunca içinde büyümüş olduğu aile evinde de devamlı olarak ailesinin mücadele ettiği maddi sıkıntılarla yüz yüze kalmıştır. Ailesinin maddi durumu gittikçe

kötüleştirmektedir ve kendisi de bu durumun farkındadır. Yazar, Macide figürünün bu farkındalığını, genç kadının içinde büyümüş oluğu ailenin maddi sıkıntılarla mücadelesini okuyucuya sunmuştur.

'Zaman zaman Balıkesir'den kalkıp gelen ve oradaki eski tufeyliliklerini birkaç ay da İstanbul'da yiyip içip eğlenerek yad etmeyi fena bulmayan hemşeriler ise evin, çökmeye yüz tutmuş bütçesine birer balyoz darbesi gibi oturuyorlardı. Macide bütün bunları görüyor, anlıyor fakat fevkalade bulmuyordu. Kendini bildi bileli babasının Balıkesir'deki büyük evinde de aynı şeyleri görüp işitmiyor muydu?' (Ali, 26)

Hayatının her döneminde maddi sıkıntıların içerisinde hayatını sürdüren Macide figürü, bu duruma alışmıştır ve bireysel özgürlüğüne kavuşma amacıyla sürdürdüğü eğitim hayatını maddi sıkıntılar eşliğinde devam ettirmiştir.

'Bu karmakarışık hayat içinde Macide daha ziyade tesadüflerin sevkiyle büyümüş ve okumuştur' (Ali, 27)

Yazar, Macide figürünün eğitim hayatının zorluğunu, bir kadının ayakları üzerinde durma mücadelesini ve bunun beraberinde getirdiği sorunları kurgu boyunca ele almıştır.

b) Macide'nin İçindeki Şeytanın Eğitim Hayatına Etkisi

Kurguda, memleketi Balıkesir olarak okuyucuya sunulan Macide, küçük yaştan itibaren müzikle ilgilenmiştir. Yazarın, Macide'yi müzik eğitimine yönlendirme rolünü yüklemiş olduğu Necati figürü sayesinde piyano enstrümanı ile ilgilenen genç kız, söz konusu figürün yokluğuyla bu uğraşını bırakmıştır. Bunun sonucu olarak piyano çalıştığı Muallimler Birliğine tek başına gitmesinin çevresi tarafından hoş karşılanmayacağını düşünerek buraya gitmeyi de bırakmıştır. Yazar, Macide'nin küçük yaştan itibaren karşılaştığı 'Elalem ne der?' baskısına boyun eğdiğini okuyucuya göstermiştir.

Yazar, kurguda Macide'nin çocukluk dönemini ele aldığında, lise yıllarında arkadaşları tarafından istenmeyen, herkes tarafından dışlanan bir figür olarak yansıtmıştır. Okul yıllarının sosyal yaşamına dahil olmak istemeyen, yalnızlığı tercih eden figürün bu tutumu yetişkinlik dönemindeki tutum ve davranışlarını da açıklar nitelikte olmuştur. Akranlarının arasına karışmayan ve onlardan kendisini soyutlanmış olan genç kız, yalnızlığı sevmenin yanı sıra yaşlılarının aralarında ettikleri sohbetten de haz etmeyerek lise yıllarını geçirmiştir.

'Mektepte diğer arkadaşlarıyla teması oldukça azdı. Bu, biraz yalnızlığı sevmekten biraz da onların konuştukları şeyleri hoş bulmamaktan ileri geliyordu.' (Ali, 28)

Yaşından beklenen davranışlar sergilemeyen Macide figürü, yaşlılarının arasına katıldığı zamanlar olsa bile sonrasında, aralarında bu durumdan rahatsızlık duymuştur. Sosyal çevresine hissettiği bu uzaklık, yazarın kurmaca gerçeklik boyunca Macide'nin toplumsal kuralların dışına çıkışından sorumlu tutarak içine yerleştirdiği şeytanın, ergenlik yıllarında kendini göstermesi olarak ele alınmıştır.

Yazar, Macide figürünün lise hayatını olay örgüsüne aktarırken genç kızın öğretmeni olan Bedri'yi okuyucuya tanıtmıştır. Macide'nin kurgu içerisinde gittiği okula yeni başlayan ve genç bir öğretmen olan Bedri, olay örgüsü ilerledikçe, Macide ile ilgilenmeye başlamıştır.

'İlk zamanlarda sessiz sessiz bir kenarda durduğu için pek göze çarpmamıştı fakat kısa bir müddet sonra Bedri'nin bütün alakasını üzerinde topladı.' (Ali, 30 ve 31)

Bedri figürü, zamanla Macide'nin içine kapanık ve kendini çevresinden soyutlamış tavrına rağmen, genç kıza karşı ilgi göstermeye başlamıştır. Zamanla oluşan bu ilgi, Macide'nin de dikkatini çekmiştir. İç dünyasında, toplumun bir genç kızdan beklentilerini karşılama isteğinin varlığını yitirmesi ve Macide'nin yaşamı sorgulamaları yazar tarafından onun içindeki şeytan olarak ele alınmıştır. Lise döneminde Bedri ile aralarında oluşmaya başlayan ilişki, kendisini ve hayatı sorgulama sürecinin de başlamasına sağlamıştır.

Genç öğretmen Bedri, Macide'ye müzik dersleri vermiştir ve bu dersler sırasında genç kızın müziğe olan yeteneğinden de etkilenmiştir.

'Genç adam mektep müdürüne olsun, diğer muallimlere olsun, bir şey keşfetmiş gibi heyecanla, bu fevkalade istidatlı talebeden bahsediyor ve onu muhakkak yetiştirmek lazım geldiğini söylüyordu.' (Ali, 31)

Yazar, okuyucuya Bedri ile Macide figürleri arasında oluşan ilginin, öğretmen-öğrenci ilişkisinden tamamen uzaklaşmadığını ve içinde buldukları okul ortamının sınırlarını aşmadıklarını ortaya koymuştur. Birlikte yaptıkları dersler sırasında onları bir araya getiren unsur müzikten başka bir unsura evrilmemiştir.

'Konuştukları şey, üzerinde çalıştıkları parçanın dışına hemen hemen hiç çıkmıyordu.' (Ali, 31)

Yazarın, Bedri ve Macide'nin ilişkilerini ele alışı, iki figür arasındaki ilişkinin, iç dünyalarında birbirlerine karşı hissettikleri hislere rağmen, toplumsal kurallar çerçevesinden çıkmadığını okuyucuya göstermiştir.

Öğretmen-öğrenci ilişkisinin sınırlarını aşmayan Macide ve Bedri figürlerinin yakınlığı, karşı cins olmaları nedeniyle yanlış anlaşılmaya müsait bir pozisyondadır. Olay örgüsü ilerledikçe, Bedri'nin Macide'ye, ailesine yollayacağı mektubu postalaması için vermesi, müdürlerinin dikkatinden kaçmamış ve iki figür arasındaki ilişki, romantik bir bağlama çekilmiştir. Müdür, verilen mektubu farklı yorumlamış ve işin aslını bilmeden, Macide ve Bedri'nin, okul içerisinde birbirlerinden uzaklaştırmıştır. Öncesinde baş başa ders yapan Macide ve Bedri, müdürün talimatıyla sonrasında artık sınıfın geri kalanıyla ders yapmaya başlamışlardır.

'Müdür bey emretti, bundan sonra ayrı ayrı ders almayacaksınız. Hep beraber çalışacaksınız.' (Ali, 32)

Olay örgüsünün akışında, Macide'nin sınıf arkadaşı tarafından dile getirilen bu yeni kural, kurguda, karşı cinslerin yakınlığının, romantik ve cinsel yakınlaşmadan farklı bir bağlamda olamayacağı algısını vurgulamıştır. Bireylerin, günlük ve iş yaşamlarında toplumun söz konusu tutucu tavrı, kurguda Bedri ve Macide figürlerinin öğretmen-öğrenci ilişkisine zarar verirken, Macide'nin almış olduğu eğitimi de etkilemiştir. Genç kadının eğitimine yapılan müdahaleyle yazar, toplumun kendi 'ahlak' ve 'namus' kalıplarını koruması uğruna, bir kadının eğitiminin sekteye uğramasının önemli görülmediğini okuyucuya aktarmıştır.

Bedri, kurguda, Macide'den kendisini uzaklaştıran yeni kuralları yürürlüğe koyan müdür ile konuşmaya gitmiştir. Müdür, Bedri ile öğrencisi arasında geçen öğretmen-öğrenci ilişkisinin sırf karşı cins oldukları için garipsenmiş ve hatta ahlaka aykırı bulunduğunu belirtmiştir. Bedri figürünün, müdürün yaratmış olduğu baskı sonucunda, toplumun ahlak kurallarına karşı çıkışı ve bu kuralları dogmatik olarak kabul etmek yerine sorgulayışı işlenmiştir.

'Bedri evvela söyleyecek bir şey bulamadı. Müdür daha çabuk davranarak:

...İki gözüm, siz çok yer gezip çok şey görmüşsünüz ama bizim de tecrübemiz fazla. Böyle ufak yerlerde insan adımını çok hesaplı atmalı, insanı tefe koyup çaliverirler...' (Ali, 34)

Müdürün Bedri'ye olan sözleri, Bedri'nin, içinde bulunduğu sosyal yapıdan farklı başka toplumsal yapılar da görmüş olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucunda, figürün eylemlerinin, başka toplumlarda yadsınmasa da içinde bulunduğu kültürde hoş karşılanmadığı yazar tarafından ele alınmıştır. Yazar, Bedri'nin yaşadığı kültürel yapı ile diğer toplumsal yapılar arasında bir bağ kuramayışını da dile getirmiştir.

'Burası Avrupa değil. Gerçi Avrupa'ya benzemek istiyoruz ama yavaş yavaş.' (Ali, 34)

Yazar, müdür figürü üzerinden, kurgunun yer aldığı Türk toplumuna kıyasla Avrupa toplumlarının daha serbest ve tutucu olmayan bir yapıya sahip olduğunu okuyucuya

hissetirmiştir. Müdür, Avrupa'nın toplum yapısını kendi toplumuna uygun görmemiştir. Eserde, müdürün, içinde bulunduğu toplumun tutuculuğunu muhafaza etme arzusuna değinilmiştir. Müdür'e göre, karşı cinsten iki kişinin yakınlığı, kendisinin de kabul etmiş olduğu yazısız kurallara aykırıdır. Bu yazısız kuralların varlığı, toplumu kadın ve erkek olarak ikiye bölmüştür. İki cinsiyetin birbiriyle evlilik dışındaki ilişkilerinin, müdür aracılığıyla, kurguda toplum tarafından uygunsuz olarak görüldüğü, okuyucuya iletilmiştir.

Macide figürünün hayatında Bedri'nin varlığı, genç kızın kendisini ve çevresini sorgulamasına sebebiyet vermiştir. Yapıtta, Macide'nin öğretmeniyle olan ilişkisinin, müdür ve arkadaşları tarafından romantik bir bağlama çekilmesi, genç kızın utanmasına ve içine kapanmasına neden olmuştur.

Macide'nin içine kapanarak toplumsal kuralları sorgulayışı ve kendini çevresine yabancı hissetişini yazar, figürün kendisini toplumsal kalıplardan soyutlamasına ve onları reddetmesine neden olan duygu durumunu, içindeki şeytan olarak adlandırmış ve kurgu boyunca da bu duyguya değinmiştir.

3- Ömer'in İçindeki Şeytanın Ömer Figürüne Olan Etkileri

a) Ömer'in İçindeki Şeytanın Günlük Hayatına Etkisi

Ömer, yapıtın başından itibaren içinde bulunduğu hayata ve çevresine kendisini ait hissetmeyen ve kurmaca gerçekliğin geçtiği toplumun kalıplarına giremeyen bir figür olarak okuyucuya sunulmuştur.

'Hayat beni sıkıyor... Her şey beni sıkıyor. Mektep, profesörler, dersler, arkadaşlar... Hele kızlar... Hepsi beni sıkıyor... Hem de kusturacak kadar...' (Ali, 14)

Yapıtın başında söylemiş olduğu bu sözlerle, kurmacada yanında olan arkadaşına düşüncelerini aktaran Ömer, hayata karşı onu 'kusturacak kadar' içinde yer alan sıklıkla

tarif etmiştir. Ömer'in içinde bulunduğu ruh halinin kaynağı, onun içindeki şeytan olarak figüre atfedilmiştir. Ömer'in içindeki şeytan, kurmaca ilerledikçe figürün içinde yaşadığı sorgulamaların ve kendi içine kapanışının kaynağı olarak kurguda yer edinmiştir. Olay örgüsünün işlendiği toplum yapısının içinde yaşamamanın şartları, çoğunluk tarafından yazısız kurallarla belirlenmiştir. Ömer figürü ise 'ahlak' ve 'maddiyat' gibi kavramları sorgularken, toplumsal kalıpların dışında kalacak sonuçlara ulaşmıştır.

'Fakat içimizde, bizim 'ahlak' tarafımızda hiçbir şekilde münasebete geçmeyerek hadiseleri muhakeme eden, neticeler çıkararak ve tedbirler alan bir 'hesabi' tarafımız vardı ve lafta değilse bile fülde daima o galip çıkıyor ve onun dediği oluyordu.' (Ali, 22)

Ömer'e göre, bir parçası olduğu toplumda yaşayanların almış olduğu kararlar, görünürde kabul ettikleri ahlak tanımına uygun şekilde alınmaktadır. İnsanların iç dünyalarında aldıkları kararların aslında ahlaktan uzak şekilde alındığının muhakemesini yapmıştır Ömer figürü. İnsanların bu konudaki ikiyüzlülüğünü kendi içinde tartışmaya açmış oluşu, okuyucuya genç adamın kendi içinde kalıplaşmış kurallar olarak kabul gören kavramları da sorguladığını iletmiştir. Bu durum figürün içindeki şeytanın rolünün baskınlığını ortaya koymuştur.

Ailesi ve arkadaşları dahil etrafındaki insanlardan kendisini soyutlayan ve onlardan kendini sakınan Ömer, içinde yer alan şeytan nedeniyle yalnızlıkta huzur bulmuş ve insanlara güven duymaktan kurmaca boyunca kaçınmıştır. Ömer'i yalnızlığından mutlu bir figür olarak okuyucuya yansıtan yazar, figürün iç dünyasındaki duygu durumlarını kurgu boyunca işlemiştir.

'...Bu ana kadar herkesten ne gördüm ki... Bana en yakın olanlar dahil olmak üzere, bu herkes dedikleri şey beni üzmemekten, hayatımı manasız hale sokmaktan başka ne yaptı?

Bu yaşıma kadar en iyi zamanlarım tam manasıyla yalnız kalabildiğim günler olmuştur. (Ali, 109)

Yazar her ne kadar kurguda Ömer'i yalnızlıktan hoşlanan bir figür olarak işlemiş olsa da en yakınlarının bile onu yaşamı boyunca üzmesi genç adamın içsel hesaplaşmalarında yer edinmiştir. Kurguda parçası olduğu toplumun ona dayattığı kurallardan kaçışını ve bu kaçışı yaşarken içinde hissettiği dışlanmışlığın üzüntüsünü yazar, figürün yapıt boyunca söz ve davranışlarına yansıtarak okuyucuya göstermiştir.

'Herkesten korkuyorum... Bunun neticesi olarak herkesten şüphe ediyorum.' (Ali, 143)

Hayatı boyunca içinde bulunduğu çevreye karşı yabancılaşma çeken Ömer, içindeki şeytanı baskılamak yerine şeytanın onu gittikçe kendisini çevresinden soyutlamaya itmiştir. Yaşadığı üzüntüler Ömer figürünün insanlardan korkmasına yol açmıştır.

b) Ömer'in İçindeki Şeytanın, Figürün İçinde Bulunduğu Ekonomik Sınıfa Olan Tutumuna Etkisi

Ömer, yer aldığı ekonomik sınıftan memnuniyetsiz ve içinde bulunduğu durumun düzeleceğine dair umutları olmayan bir figür olarak ele alınmıştır. Kurguda üniversitede felsefe okumuş olan ancak postanede yazı işleriyle ilgilenerek geçinen Ömer, aldığı maaşla geçimini sağlayabilecek düzeyde bir yaşam sürmektedir. Ait oldukları sınıf karşısında çözüm aramak isteyen Nihat figürü, karşısında kendisinin aksine bu durumu umursamayan Ömer'i hayalperestlikle suçlamıştır.

'Sus.' Dedi. '...Zekice sözler söylemekte ve hayaller kurmakta devam et. Akıllandığın ve realiteye döndüğün zaman benimle daha uzun konuşuruz...' (Ali, 44)

Ömer, içinde bulunduğu maddi sınıfın getirdiği sıkıntıları arkadaşı Nihat kadar ciddiye almamakta ve tek sorunlarının maddi olduğu düşüncesini kabul etmemektedir. Yazar, Ömer'in içine, onu ekonomik olarak da içinde bulunması gereken telaştan uzaklaştıran ancak içsel bunalımını devam ettiren şeytan kavramını yüklemiştir. Sorgulamalar nedeniyle Ömer, iç sıkıntısından kurgu boyunca kurtulamamış bir figür olarak gösterilmiştir.

'Yarabbi... İnsanı bu iç sıkıntısından kurtaracak bir şey yok mu?' (Ali,45)

'Çok kere böyle oluyordu. Bütün kafası birden bire boşalıyor, göğsünün ve gırtlığının üzerine bir ağırlık çöküyor...' (Ali, 45)

Yazar, yapıt ilerledikçe Ömer'in içindeki şeytanın, genç adamın kendi eylem ve düşüncelerini kontrol ederken zorlanmasının sorumlusu olarak işlemiştir. İçinde bulunduğu ekonomik sınıf gereği, sosyal hayatında elzem olmayan harcamalardan kaçınarak yaşayan figür, kurgu içerisinde yer aldığı toplumun belirlemiş olduğu ahlak kurallarının da dışına sorgulamaları nedeniyle çıkmıştır. Kurguda, sokakta yürürken insanların bir mağazaya girdiğini gören Ömer, parası olan insanların alabileceği eşyalara bakma isteği nedeniyle mağazaya girmiştir.

'Yalnız, parası olanların emrine arz edilen bu eşyayı yakından görmek, müşterileri hayretle seyretmek istiyordu.' (Ali, 138)

Ömer, mağazaya alışveriş yapma niyetiyle girmemiştir. Yazar aracılığıyla, figürün 'ahlaktan uzaklaşma' nedeni olarak işlenen içimizdeki şeytan kavramı, Ömer'in hırsızlık yapmasına ve bu davranışın arkasındaki tetikleyici unsur olarak var olmasına sebebiyet vermiştir. Ekonomik durumunun sıkışıklığı nedeniyle kurmaca gerçeklikte eşi olarak yer alan

Macide figürüne, evlilikleri boyunca hiç hediye alamamış olması Ömer'in içindeki şeytana uyarak hırsızlık yapmasına neden olmuştur. Yapmış olduğu hırsızlık nedeniyle çevresi tarafından kabul görmüş ahlaki davranışların dışına çıkmanın ve birileri tarafından yakalanmanın suçluluğunu hissedışı ele alınmıştır.

'Saatlerden beri kafasında yer eden istek tekrar canlandı: 'Param olsa bunu alır Macide'ye götürürdüm!' dedi...' (Ali, 139)

Olay örgüsü sırasında Ömer'i ikileme bırakan hırsızlık düşünceleri, figürün zamanla kendi muhakeme gücünün etkisini yitirerek yerini içindeki şeytana bırakışını simgeler. Bu durum, içindeki şeytan kavramının bireyin üzerindeki gücünün yazar tarafından ele alınışını okuyucuya sunmuştur. Figürün içindeki şeytan, çocuk olmaktan çıkmış yetişkin bir figürün, büyürken oluşturmuş olduğu benliğini bile gölgede bırakarak yapmış olduğu eylemlerin kontrolünü kaybetmesine ve sonucunda istemediği bir hareket yaparak suçluluk hissetmesine neden olmuştur. Kaybetmiş olduğu iradesi nedeniyle Ömer, içsel bunalımından kurtulamayan bir figür olarak okuyucuya aktarılmıştır.

'Avucunun içindeki şeyi süratle tezgahın üstüne bırakıp dışarı fırlamak istiyor, bütün iradesine rağmen buna muvaffak olamıyordu.' (Ali, 140)

Yapıtın başında yakın arkadaşı Nihat'ın aksine içinde buldukları ekonomik sınıftan çıkmak adına harekete geçme düşüncesini tiye alan bir figür olarak ele alınan Ömer, olay örgüsü ilerledikçe ona iradesini kaybettiren içindeki şeytanın karakter gelişimi üzerindeki etkilerini okuyucuya sunan bir figür haline gelmiştir.

4. Macide ve Ömer Figürlerinin Arasındaki Duygusal İlişkide İçlerindeki Şeytanın Rolü

Yazar, yapıtın bütününde, hayatlarını ayrı ayrı kaleme aldığı Macide ve Ömer figürlerinin arasındaki ilişkide de onları ikilemlere sokan, içlerindeki şeytanın etkisini dile getirmiştir. Yapıt boyunca, bu iki figüre, içinde buldukları toplumdaki ayıran içlerindeki şeytan olgusunu yüklemiştir. Bireyin sorgulamalarının, duygusal ilişkide bulunduğu insanın içinde barındırdığı şeytanla, nasıl etkileşime geçtiğini ve bu durumun ilişkiye olan etkilerine dikkat çekmiştir.

Ömer, Macide figürünü olay örgüsünün başında, arkadaşı Nihat ile vapurdayken görmüştür. Macide'yi gözden kaçırıp bir daha onu görememe durumunun, onun için ölüm olacağını arkadaşı Nihat'a ileten Ömer, genç kadınla tanışmaya gitmiştir. Nihat, Ömer'e Macide'yi rahatsız edeceği düşüncesiyle, genç kadının polis çağırabileceğini söylese de Ömer, arkadaşının iki insan arasındaki duygusal bağı anlamamakla suçlamıştır. Genç kadını gördüğü anda onu önceden tanıdığına emin olan Ömer'in, aralarında bir bağ olduğuna inancı işlenmiştir.

'Şurada gördüğüm genç kız, bana, daha dünyaya gelmeden, daha dünyanın, kainatın teşekkül ettiği sıralardan tanıdığım birisi gibi geldi.' (Ali, 18)

'Bundan sonra ömrümün bir dakikasını bile ondan uzakta geçmesi benim için ölüm demektir.' (Ali, 18)

Macide'ye karşı ilk görüşte beslediği hisler, Ömer figürü için aralarında, diğer insanların anlayamayacağı boyutta bir bağ oluşmasını sağlamıştır. Yazar tarafından, arkadaşı Nihat'a

kıyasla ciddiye alınarak sunulan Ömer ise arkadaşını 'kuş beyinli' olmakla suçlayıp sitem etmiştir. Bu durum okuyucuya, Ömer figürünün, genç kadına olan hislerini ne kadar ciddiye aldığını ve önemini hissettirmiştir.

'Senin kuş beynin insanlar arasındaki karanlık ve derin münasebetleri anlayamaz.' (Ali, 20)

Kurguda, Macide ile tanışmaya giden Ömer, genç kadının yanına gittiğinde yanında akrabası olan Emine figürüyle karşılaşmıştır. Macide ile iletişime geçmeden Emine ile konuşmaya başlayan Ömer, en sonunda genç kadının kim olduğunu Emine'ye sormuştur ve Macide'nin kendi annesinin büyük torunu olduğunu öğrenmiştir. Yazar, Emine figürüne, Ömer ve Macide arasında köprü olma rolünü yüklemiştir. Bu sayede genç kadınla aniden tanışmak yerine araya birini koyarak durumu yumuşatmıştır. Emine ve Ömer figürleri arasında geçen sohbette Macide'nin babasının vefat ettiğini ancak genç kadının henüz bundan haberi olmadığını öğrenen Ömer, Macide'nin yaşayacağı acıyı kendisine bir fırsat olarak görmüştür, bu durum genç adamın içindeki şeytanın, duygusal ilişkilerindeki rolünü okuyucuya sunmuştur. Yakın bir akrabasını kaybetmenin hüznünün, Macide üzerindeki etkilerini ve bu durumla başa çıkmaya çalışırken genç kadına yaklaşmanın uygun olacağını düşünmüştür. Macide figürü için üzülme yerine kendi çıkarlarını düşünmesini kurguya eklemiş olan yazar, okuyucuya genç adamın içindeki şeytanın etkilerini sunmuştur.

'Ömer içinde birden bire sevince benzer bir şey parladığını hissetti ve gene bir anda bu histen dolayı müthiş bir utanma duydu. Bu ölümü kendisine yardım edecek bir hadise olarak telakki etmenin pek dürüst bir şey olmadığını düşündü.' (Ali, 22)

Macide'nin babasını kaybetmesi, yanında yaşadığı Galip ve Emine çifti için kızlarını misafir etmeleri karşılığında her ay evlerine giren kırk liranın kesilmesi anlamına gelmiştir. Kurgu boyunca hâlihazırda Macide'yi baskılayan çift, genç kadının Ömer ile olan arkadaşlığını

da kendi değerlerine uygunsuz bulmuştur. Kendilerine gelir olan kırk liranın yokluğuyla, Macide'ye fırsattan istifade, memleketine dönmesi için imalarda bulunmuşlardır. Kurgudaki sosyal yapı gereği olan görgü kuralları çerçevesinde, kendisine denilenleri alttan almak mecburiyetinde kalan Macide, kendisini lise döneminden beri neden çevresinden soyutladığını bir kez daha okuyucuya sunmuştur.

'...İnsan İstanbul'da hava ile yaşamaz ki... Zaten iki aydır...' (Ali, 100)

'...Fakat ortada ailemizin şerefi var... Doğrusunu istersen, ben annene yazacağım ve kızının yaptıklarından haberin olsun, gönlün razı ise burada bırak, değilse çaresine bak, diyeceğim...' (Ali, 100)

Kendisine söylenen sözlerden sonra Macide, bir süredir tanıştığı Ömerle evlenmeye ve onunla yaşamaya karar vermiştir. Tanıştıkları süre boyunca birbirlerini tanıyan ve içlerinde onları toplumun kurallarına uymamaya iten şeytan kavramı nedeniyle bağ oluşturmuşlardır. Ömer'in kurgudaki maddi durumu nedeniyle, bolluk ve bereket içinde yaşayamayan çift, duygusal bağlarına dayanarak evliliklerini sürdürmüşlerdir.

Ömer'in içindeki şeytan olgusu nedeniyle iç dünyasında yaşadığı bunalım, Macide'yi ve ilişkilerini de etkilemiştir. Genç adam, eşini içinde bulunduğu ruh halleri nedeniyle kendisinden zaman zaman itmiştir ve bunun pişmanlığını yaşamıştır. Macide figürünün ise kendisini, içindeki sorgulamalar nedeniyle ergenliğinden beri insanlardan uzak tuttuktan sonra Ömer'e karşı geliştirmiş olduğu bağ sonucu genç adamdan ayrılmak yerine ona destek olmaya çalışmıştır ancak Ömer, onun içindeki şeytanın da güçlenmesine yol açmıştır. Ömer figürünün, barındırdığı şeytanın gücü nedeniyle ona destek olması zorlaşan Macide, evliliği sonlandırmaktan başka bir çare bulamamıştır.

'...Seninle beraber bulunduğum müddetçe, irademi kullanamadığımı gördüm.' (Ali, 228)

'Artık ayrılmamız lazım. Dediğim gibi, sana en küçük bir faydam olacağını bilsem her şeye tahammül eder ve kalırdım. Halbuki selametinin yalnızlıkta olduğunu görüyorum...' (Ali, 230)

Sonuç

İçimizdeki Şeytan yapıtı ile Sabahattin Ali, ele almış olduğu kurgu içerisinde yer alan Macide ve Ömer figürlerinin iç dünyaları ile parçası oldukları toplumda yaşadıkları kaybolmuşluğu ele almıştır. Ömer ve Macide'yi kurmaca başında ayrı ele alarak okuyucuya sunmuş olan yazar, örgü ilerledikçe figürlerin yollarını kesiştirerek kendi içsel yolculuklarının, bir süre sonra birleşerek birbirlerine olan etkilerini belirgin kılmıştır.

Ömer'i, ahlaki ve duygusal ikilemlere sokan içindeki sorgulamaların gücüyle ele alan yazar, günlük hayatı ve eşiyile olan duygusal ilişkisinde de Ömer figürünün kontrolü kaybedişini işlemiştir. İnsanlardan kendisini sakınan bir figür olarak okuyucunun karşısına çıkan Ömer, Macide'ye kıyasla, içinde bulunduğu bunalımı daha şiddetli yaşayan olarak yansıtılmıştır.

Küçüklüğünden beri baskılanarak yetişmiş olan Macide ise, kendi iç dünyasına kapanmış bir genç kız olarak okuyucuya sunulmuştur. Ömer'le tanışmasının ardından, içindeki şeytanın, gittikçe güçlenişi işlenmiştir. Genç kadının, eşini 'iyileştirmek' adına verdiği mücadele sırasında kendi kimliğini kaybedişi gözler önüne serilmiştir.

Yazar, figürlere, onları farklı boyutlarda etkileyen ve şeytan diye adlandırılan bireyin var olma yolculuğunu yüklemiştir. Ömer ve Macide, ilişkileri sonucunda birbirlerinden etkilenecek yapıt başında sahip oldukları benliklerinden farklı bir yönde karakter gelişimlerini sürdürmüşlerdir. Bu şekilde yazar, bireylerin içsel yalnızlığının zamanla, etraflarındaki insanların da etkisiyle farklı yönde şekillenebileceğini ancak varlığını yitirmeyeceğine dikkat çekmiştir.

Kaynakça

Ali, S., 253. (2011). *İçimizdeki Şeytan*. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık.